

**МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
ГУМАНІСТИЧНО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ЯНА ДЛУГОША
В МІСТІ ЧЕНСТОХОВІ (ПОЛЬЩА)**

**ISSN (print) 2617-0833
ISSN (online) 2617-0841**

**Міжнародний науковий журнал
«ОСВІТА І НАУКА»**

**ПРИРОДНИЧІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКИ
ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ**

Виходить два рази на рік

Випуск 1(34) 2023

МУКАЧЕВО-ЧЕНСТОХОВА

[The influence of communication in social networks on the development of a teenager's personality]. *Problems of modern psychology: coll. of science works of the Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko*, H. S. Kostyuk Institute of Psychology, National Academy of Sciences of Ukraine 26, pp. 442–456.

5. Nemesh, O. M. 2014. *Cotsialni merezhi yak providnyi vyd virtualnoho spilkuвання: problematyzatsiia fenomenu* [Social networks as a leading form of virtual communication: problematization of the phenomenon]. *Fundamental and applied reseaches in practice of leading scientific schools*, Publishing office: Accent Graphics Communications, 5, pp. 248–264.

6. Nemesh, O. M. 2017. *Virtualna diialnist osobystosti: struktura ta dynamika psykholohichnoho zmistu* [Virtual personality activity: structure and dynamics of psychological content]. Kyiv: Slovo.

УДК [378:37.07:005:316.62-044.337]:316.48(045)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

Щербан Т. Д., Данканич А. А.

FEATURES OF DESIGNING THE BEHAVIOR OF FUTURE MANAGERS IN CONFLICT SITUATIONS

Shcherban Tetiana, Dankanych Andrii

Сучасний менеджер повинен: приймати рішення у невизначених, ситуаціях; вміти співпрацювати у команді. Аналіз результатів діагностичного дослідження доводить, що більшість майбутніх менеджерів: прагне регулювати прийняття рішень у проблемних ситуаціях методом суперництва, найменша кількість – методом співробітництва; у досліджуваних переважає рівень конфліктності вище середнього; здобувачі схильні до конфліктної поведінки, про те вважають себе не конфліктними.

Ключові слова: *психологічна готовність до професійної діяльності, кризові та конфліктні ситуації, поведінка у конфліктних ситуаціях, конфліктна поведінка, «співпраця» у конфліктній ситуації.*

Competences of the manager in the current conditions acquire their specificity and significance. A modern manager must make decisions in uncertain, crisis situations that are emotionally charged. That is, a modern management specialist must not only have professional knowledge, but also be competent to work and communicate in crisis situations.

A diagnostic study was conducted in order to identify the psychological characteristics of the behavior of future managers. The analysis of the results proves that: the majority of future managers strive to regulate decision-making in problem-conflict situations by the method of rivalry, the smallest number of students intends to solve them by the method of cooperation; among the studied specialty students, the level of conflict is above average; half of the studied students are prone to conflict behavior; graduate students consider themselves to be non-conflict.

The obtained results emphasize that in most cases of conflict behavior, the conflict is not intentional, but situational in nature. It depends on the manifestation of some features of the individual's character and the situation that is happening at the moment. Also, the results show that the students themselves do not evaluate their behavior objectively, that they may perceive acute emotionality as the norm.

The results prove that graduates of the "Management" specialty are often characterized by conflict behavior. Moreover, they themselves do not realize this, they consider their behavior to be real

and adequate. That is, students have a deformed image of their own behavior. Also, this is evidence of the presence of gaps in the formation of psychological readiness of future managers during their studies at institutions of higher education.

The formation of psychological readiness of future managers for practical activities requires additional attention. We see prospects for further research in the substantiation and approval of the program of psychological support for the training of future managers.

Key words: *psychological readiness for professional activity, crisis and conflict situations, behavior in conflict situations, conflict behavior, "cooperation" in a conflict situation.*

Повномасштабна війна розв'язана росією проти України змінила життя кожного громадянина. Війна детермінує ґрунтовні зміни у системі цінностей людини – зростає роль інтелектуального, а не матеріального капіталу. Ця нова реальність вимагає перебудови і реформування системи підготовки спеціалістів у вищій освіті. Професійна компетентність сьогодні повинна формуватися на основі синергії професійних здібностей та розвитку управлінських якостей майбутнього працівника.

У сучасних умовах менеджмент є однією із найбільш затребуваних професій. Навички управління є необхідними для всіх організацій, підприємств. Воєнний стан вимагає від сучасних менеджерів бути кризовими управлінцями, вирішувати професійні задачі у проблемних, не стабільних умовах, вміти працювати в команді, мотивувати людей. Менеджер завжди взаємодіє з людьми, організовує їх працю. Отже, сучасна підготовка менеджера повинна включати розвиток його психологічних компетентностей спілкування, управління, прийняття рішень, тобто компетентностей співпраці. Випускник – менеджер повинен мати сформований такий стиль у роботі як «співпраця». Тільки за цієї умови управлінець може розвивати колектив та сформувати прагнення людей до якісних трансформацій. Отже, важливим компонентом процесу навчання майбутнього менеджера повинна стати його психологічна готовність до співпраці у реальній практичній діяльності.

Наукові пошуки формування психологічної підготовки менеджерів до майбутньої практичної діяльності займають особливе місце у наукових психолого-педагогічних дослідженнях [1; 2] та ін. Спостерігається значне поживлення

інтересу науковців до вивчення закономірностей становлення висококваліфікованого менеджера у розрізі його ефективного управлінського функціонування та у контексті стратегічного планування [3; 4] та ін. Психологічні особливості поведінки менеджерів у конфліктних ситуаціях були об'єктом дослідження вітчизняних науковців [1].

Науковці констатують, що і професійна діяльність, і вузівське навчання сьогодні має підвищену стресогенність, обумовлене інформаційними стресами, тривожністю та низьким рівнем адаптивних можливостей [5; 6] та ін. Одним з таких проявів є поведінка студента в конфліктних ситуаціях. Конфліктність виступає способом утвердження своєї позиції, як у відносинах іншими [7]. Підвищена конфліктність часто призводить до негативних наслідків як для самої особистості, так і для оточення. Таким чином, формування уміння працювати у складних, кризових та конфліктних ситуаціях є актуальним для підготовки сучасного менеджера саме в умовах воєнного стану.

Отже, проблемі поведінки особистості у конфліктних ситуаціях присвячено багато наукових праць. Про те, досліджень, які б враховували особливості підготовки майбутніх менеджерів в умовах воєнного стану є недостатньо. Тому, незважаючи на велику кількість наукових праць, проблема формування уміння конструктивно вирішувати їх майбутніми менеджерами на етапі професійного навчання у закладах вищої освіти є недостатньо представлена як в теоретичному, так в практичному планах. Таким чином, мета дослідження – вивчення психологічних особливостей поведінки майбутніх менеджерів у конфліктних ситуаціях.

Компетенції менеджера в нинішніх умовах набувають своєї специфіки та значимості. Сучасний менеджер повинен приймати рішення у невизначених, кризових ситуаціях, які є емоційно насиченими [8]. Тобто сучасний фахівець з управління повинен мати не тільки фахові знання, але і бути компетентним до роботи та спілкування у кризових ситуаціях. Тобто, менеджер повинен постійно застосовувати такий стиль діяльності, спілкування, вирішення проблемних

ситуацій, як співпраця. Професіоналізм сучасного менеджера характеризується рівнем психологічної готовності до використання демократичних засад у роботі та діалогічного стилю спілкування. Саме це є основою формування в управлінця такого стилю, як співпраця. Саме при співпраці реалізуються всі здібності менеджера: професійні, організаторські, комунікативна компетентність, лідерські якості.

Сучасна професійна діяльність менеджера характеризується насиченістю кризових та проблемних ситуацій. Управлінець повинен швидко і коректно приймати відповідні рішення у зазначених ситуаціях. Найкращим шляхом вирішення проблеми є співпраця, де враховуються інтереси всіх сторін. Випускник спеціальності «Менеджмент» повинен мати навички співпраці з колегами, клієнтами, партнерами, іншими людьми. Дана якість складає основу його психологічної готовності до реальної практичної роботи.

Формування психологічної готовності майбутніх менеджерів до практичної діяльності зумовлено, як із змінами та викликами у суспільстві та державі, так і з системою підготовки у закладі вищої освіти. Підготовка майбутніх менеджерів повинна мати психологічний супровід, який забезпечить його готовність до професії, формування навичку співпраці у колективі. Ефективна організація освітнього процесу майбутніх менеджерів потребує: визначення наявного рівня психологічної готовності до практичної діяльності; аналізу психологічних особливостей розвитку вміння співпрацювати з іншими; розробка та апробація програми психологічного супроводу менеджерів на етапі їх професійного навчання.

З метою вивчення психологічних особливостей готовності майбутніх менеджерів до реалізації такого стилю, як «співпраця» у майбутній професійній діяльності проведено діагностичне дослідження. Вибірку дослідження склали 94 студенти - випускники спеціальності «Менеджмент»; використано методичний інструментарій: методика виявлення стратегії поведінки в конфлікті (тест К. Томаса), методика «Діагностика рівня конфліктності особистості» (тест

Г. В. Ложкіна, Н. І. Пов'якель), методика «Самооцінка конфліктності» (тест Ряхівського).

Аналіз результатів отриманих за тестом К. Томаса доводить, що більшість майбутніх менеджерів прагне регулювати конфлікти методом суперництва (45%), метод пристосування, компроміс та уникнення обрали здобувачі у рівних долях (по 15%), найменша кількість студентів має наміри вирішення конфлікту методом співробітництва (10%). Найбільш тривожним результатом є той факт, що найменший відсоток здобувачів продемонстрували такий стиль поведінки в конфліктній ситуації, як співпраця. Можна припустити, що низька присутність даного стилю може бути пов'язана із високим рівнем агресивності, оскільки ці два поняття є взаємовиключеними. Також, це є свідченням наявності прогалин у формуванні психологічної готовності майбутніх управлінців під час навчання у закладах вищої освіти.

Отримані результати за тестом Г. В. Ложкіна, Н. І. Пов'якель доводять, що серед здобувачів спеціальності «Менеджмент» переважає рівень конфліктності вище середнього – 27%, на другому місці рівень конфліктності середній – 23%. Далі в рівному процентному співвідношенні студенти демонструють рівень конфліктності ближчий до середнього – 19% та нижче середнього – 19%. Найнижчий показник рівня конфліктності має найменший відсоток здобувачів – 4%. Ближчий до високого рівень конфліктності має – 8% респондентів.

Результати свідчать про те, що 50% досліджуваних здобувачів схильні до конфліктної поведінки, в більшій чи меншій мірі, 38% мають середню вираженість конфліктності. І відсоток студентів з яскраво вираженою конфліктною поведінкою в двічі більший, ніж кількість абсолютно не схильних до конфліктів. Дослідження конфліктних форм поведінки демонструє, що саме у випускників переважає особистісна форма конфліктної поведінки, що становить 50%. Про те, можемо припустити, що така конфліктність студентів сьогодні пов'язана і із сучасними складними обставинами.

З метою виявлення рівня власної конфліктності у студентів була проведена

методика «Самооцінка конфліктності» (тест Ряхівського). Аналіз результатів, отриманих за допомогою діагностування за даною методикою, доводить, випускники вважають себе не конфліктними. Про це свідчать наступні результати: велика частина респондентів вважають, що у них конфліктність слабо виражена – 69%, решта вважають, що у них конфліктність зовсім не виражена – 31%. За власною самооцінкою студенти вважають особисту конфліктність помірною. Це свідчить про те, що в більшості випадків прояву конфліктної поведінки, конфлікт носить не навмисний, а ситуативний характер. Це залежить від прояву деяких особливостей характеру особистості і ситуації, яка відбувається в даний момент. Також це свідчить, про необ'єктивність оцінення своєї поведінки самими студентами, те що гостру емоційність вони можуть сприймати за норму.

Отримані результати свідчать про те, що майбутні менеджери характеризуються конфліктною поведінкою. Причому, самі вони цього не усвідомлюють, вважають свою поведінку реальною та адекватною. Тобто, студенти мають деформований образ власної поведінки.

Компетенції менеджера в нинішніх умовах набувають своєї специфіки та значимості. Сучасний менеджер повинен приймати рішення у невизначених, кризових ситуація, які є емоційно насиченими Тобто сучасний фахівець з управління повинен мати не тільки фахові знання, але і бути компетентним до роботи та спілкування у кризових ситуаціях.

З метою виявлення психологічних особливостей поведінки майбутніх менеджерів проведено діагностичне дослідження. Аналіз результатів доводить, що: більшість майбутніх менеджерів прагне регулювати прийняття рішень у проблемно-конфліктних ситуаціях методом суперництва, найменша кількість студентів має наміри вирішення методом співробітництва; серед досліджуваних здобувачів спеціальності переважає рівень конфліктності вище середнього; половина досліджуваних здобувачів схильні до конфліктної поведінки; випускники-студенти вважають себе не конфліктними.

Отримані результати підкреслюють, що в більшості випадків прояву

конфліктної поведінки, конфлікт носить не навмисний, а ситуативний характер. Це залежить від прояву деяких особливостей характеру особистості і ситуації, яка відбувається в даний момент. Також результати свідчать, про не об'єктивність оцінення своєї поведінки самими студентами, те що гостру емоційність вони можуть сприймати за норму.

Результати доводять, що випускники спеціальності «Менеджмент» часто характеризуються конфліктною поведінкою. Причому, самі вони цього не усвідомлюють, вважають свою поведінку реальною та адекватною. Тобто, студенти мають деформований образ власної поведінки. Також, це є свідченням наявності прогалин у формуванні психологічної готовності майбутніх управлінців під час навчання у закладах вищої освіти.

Формування психологічної готовності майбутніх менеджерів до практичної діяльності потребує додаткової уваги. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні та апробації програми психологічного супроводу підготовки майбутніх менеджерів.

Список використаних джерел

1. Гомонюк О. М. Психологічна складова професійної підготовки менеджерів / О. М. Гомонюк // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціальнопедагогічна. – 2018. – Вип. 31. – С. 91-101.
2. Лук'янова Л. Б. Теоретичні і практичні аспекти розвитку лідерських якостей у топ-менеджерів у вітчизняній науці й практиці / Л. Б. Лук'янова // Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки. – 2019. – Вип. 8. – С. 89-108.
3. Івкін В. М. Психологічна готовність менеджерів організацій до управління змінами в організаціях / В. М. Івкін // Вісник післядипломної освіти. Серія: Соціальні та поведінкові науки. – 2017. – Вип. 4-5. – С. 41-48.
4. Readiness of the education manager to provide the organizational development of institutions (based on the sociological research) / I. Semenets-Orlova, A. Klochko, S. Nestulya, O. Mykhailych, V. Omelyanenko // Problems and Perspectives in Management. – 2019. – Vol. 17(3). – P. 132–142.
5. Діденко М. С. Дослідження психологічних особливостей розвитку професійно значущих якостей майбутніх менеджерів організацій / М. С. Діденко // Організаційна психологія. Економічна психологія. – 2018. – № 1. – С. 26-35.
6. Ключко А. О. Типи менеджерів освітніх організацій за лідерською позицією: зв'язок з показниками діяльності організації та особистісними характеристиками / А. О. Ключко // Психологічний часопис: науковий журнал. – 2020. – № 12, Вип. 6. – С. 48–56.
7. Поведінки менеджерів в конфліктних ситуаціях. Стратегії поведінки менеджера в конфліктних ситуаціях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dprvnr.ru/uk/povedeniya-menedzherov-v-konfliktnyh-situatsiyah-strategii-povedeniya/> (дата звернення: 20.06.2022).
8. Грищук А. І. Антикризове управління та його інструментарій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/19.pdf> (дата звернення: 20.06.2022).

References

1. Homoniuk, O. M. 2018. Psykholohichna skladova profesiinoi pidhotovky menedzheriv [Psychological component of professional training of managers], *Collection of scientific works of Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko. Series: Socio-pedagogical*, 31, pp. 91-101.
2. Lukianova, L. B. 2019. Teoretychni i praktychni aspekty rozvytku liderskykh yakosti u top-menedzheriv u vitchyzniani nautsi y praktytsi [Theoretical and practical aspects of the development of leadership qualities in top managers in national science and practice]. *Bulletin of postgraduate education. Series: Pedagogical sciences*, 8, pp. 89-108.
3. Ivkin, V. M. 2017. Psykholohichna hotovnist menedzheriv orhanizatsii do upravlinnia zminamy v orhanizatsiiakh [Psychological readiness of managers of organizations to manage changes in organizations]. *Bulletin of postgraduate education. Series: Social and behavioral sciences*, 4-5, pp. 41-48.
4. Semenets-Orlova, I., Klochko, A., Nestulya, S., Mykhailych O. and Omelyanenko V. 2019. Readiness of the education manager to provide the organizational development of institutions (based on the sociological research). *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), pp. 132–142.
5. Didenko, M. S. 2018. Doslidzhennia psykholohichnykh osoblyvosti rozvytku profesiino znachushchykh yakosti maibutnykh menedzheriv orhanizatsii [Study of psychological features of the development of professionally significant qualities of future managers of organizations]. *Organizational psychology. Economic psychology*, 1, pp. 26-35.
6. Klochko, A. O. 2020. Typy menedzheriv osvitnykh orhanizatsii za liderskoiu pozytsiieiu: zviazok z pokaznykamy diialnosti orhanizatsii ta osobystisnymy kharakterystykamy [Types of managers of educational organizations by leadership position: connection with indicators of the organization's activity and personal characteristics]. *Psychological magazine*, 12, 6, pp. 48–56.
7. Povedinky menedzheriv v konfliktnykh sytuatsiiakh. Stratehii povedinky menedzhera v konfliktnykh sytuatsiiakh [Behavior of managers in conflict situations. Manager's behavior strategies in conflict situations.]. Available at: <https://dprvrn.ru/uk/povedeniya-menedzherov-v-konfliktnyh-situatsiyah-strategii-povedeniya/>.
8. Hryshchuk, A. I. 2019. Antykryzove upravlinnia ta yoho instrumentarii [Anti-crisis management and its tools]. Available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/19>.

Самойлов О. С., Антоник Є. М.	КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ	
Щербан Т. Д., Данканич А. А.	ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ	204

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Андрушко Р.П., Жидовська Н. М.	АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИТРАТ НА ЯКІСТЬ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ	212
Лисиця А.О.	ДІЯЛЬНІСТЬ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ В СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ	220
Максименко Д.В., Ковач Олександра	СУЧАСНІ МОДЕЛІ ОБЛІКУ ВИТРАТ	227
Росола У. В., Росола А. П.	АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗЕЛЕНОВОГО МАРКЕТИНГУ В КОНТЕКСТІ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	233
Феєр А. Є., Данканич В. А., Няговський І. Б.	ДИВЕРСИФІКАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: КЛЮЧ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	238
Феєр О. В.	ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	245
Хома П. П., Данканич В. А., Няговський І. Б.	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЕКОНОМІСТІВ ТА ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	253

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>